

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

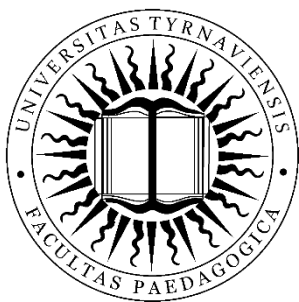
Doktorandská vedecká konferencia

JUVENILIA PAEDAGOGICA 2024
AKTUÁLNE TEORETICKÉ A VÝSKUMNÉ OTÁZKY
PEDAGOGIKY V KONCEPTOCH DIZERTAČNÝCH PRÁČ
DOKTORANDOV

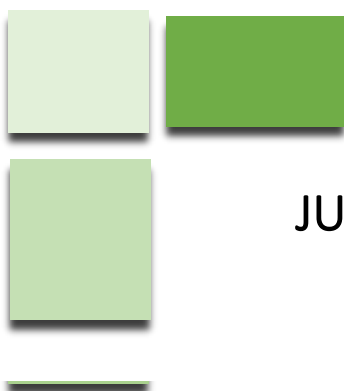
14. ročník
09. február 2024

Trnavská univerzita v Trnave

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogických štúdií

JUVENILIA PAEDAGOGICA

2024

*Aktuálne teoretické a výskumné otázky pedagogiky
v konceptoch dizertačných prác doktorandov*

Zborník príspevkov z konferencie s medzinárodnou účasťou

konanej dňa 9. 2. 2024

pod záštitou dekanke Pedagogickej fakulty

EDITOR: doc. PhDr. Andrej RAJSKÝ, PhD.

prof. Mgr. Klára ŠEĎOVÁ, PhD.

prof. PhDr. Ing. Blanka KUDLÁČOVÁ,
PhD.

prof. Ing. Veronika STOFFOVÁ, CSc.

Dr. h. c. prof. PhDr. Viktor LECHTA, PhD.

prof. PhDr. Rastislav NEMEC, PhD.

doc. Ing. Viera PETERKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Mária BELÁKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Nad'a BIZOVÁ, PhD.

doc. Mgr. Martin BRESTOVANSKÝ, PhD.

doc. PaedDr. Martin DOJČÁR, PhD.

doc. PaedDr. Jana FANČOVIČOVÁ, PhD.

doc. PhDr. Božena HORVÁTHOVÁ PhD.

doc. Mgr. Pavol JAKUBČIN, PhD.

doc. Mgr. Erika JURÍKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Jana LABUDO VÁ, PhD.

doc. PhDr. Gabriela MAGALOVÁ, PhD.

doc. Mgr. Dana MASARYKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Ľubica PREDANOCYOVÁ,
PhD.

doc. Ing. Ildikó PŠENÁKOVÁ, PhD.

doc. PhDr. Andrej RAJSKÝ, PhD.

Mgr. Eva BAČKOROVÁ, PhD.

PaedDr. Jana BALÁŽOVÁ, PhD.

Mgr. et Mgr. art. Zuzana BRANIŠOVÁ,
ArtD.

Mgr. Zuzana DANIŠKOVÁ, PhD.

PaedDr. Janette GUBRICO VÁ, PhD.

Mgr. Peter GUĽAS, PhD.

Mgr. Ing. Roman HORVÁTH, PhD.

Mgr. Adrián KOBETIČ, PhD.

PhDr. Lucia KOČIŠOVÁ, PhD.

PhDr. Peter KUSÝ, PhD.

PhDr. Andrea LETAŠIO VÁ, PhD.

Mgr. Kristína LIBERČANOVÁ, PhD.

Mgr. Romana MARTINCO VÁ, PhD.

PhDr. Ivana ŠUHAJDO VÁ, PhD.

Ing. Milan ŠTRBO, PhD.

Mgr. Marek WIESENGANGER, PhD.

Hlavní recenzenti:

Dr. h. c. prof. PhDr. Viktor LECHTA, CSc.
doc. PaedDr. Martin DOJČÁR, PhD.

Recenzenti:

prof. PhDr. Rastislav Nemeč, PhD., prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D., doc. PhDr. Viera Glosíková, CSc., doc. RNDr. Sergej Ilkovič, PhD., Dr.h.c. doc. PaedDr. Vladimír Šebeň, PhD., PhDr. Nella Mlsová, Ph.D., doc. PaedDr. Jana Javorčíková, PhD., doc. PaedDr. PhDr. Miroslav Škoda, PhD., MBA, prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc., doc. Mgr. Jana Pastorková, ArtD., Dr. h. c. prof. PhDr. Monika Mačkinová, PhD., doc. PaedDr. Jana Lopúchová, PhD., prof. PhDr. Miriam Niklová, PhD., prof. PaedDr. Zdena Kráľová, PhD., doc. PaedDr. Karel Neubauer, PhD., doc. PhDr. Mário Dulovics, PhD., doc. PhDr. Zuzana Petrová, PhD., doc. Mgr. Erika Juríková, PhD., prof. PaedDr. Jiří Luska, CSc., doc. Mgr. Róbert Stojka, PhD., doc. PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D., prof. PhDr. Mária Potočárová, PhD., prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc., doc. Mgr. Jitka Géringová, Ph.D., Mgr. Miroslav Hašek, Ph.D., doc. Mgr. Jaroslav Šrank, PhD., prof. Mgr. Pavol Matula PhD., doc. PaedDr. Branislav Antala, PhD., doc. PaedDr. Mária Slavičková, PhD., prof. PhDr. Jozef Malach, CSc., prof. Vladimír Havlík, PhD., prof. Mgr. Vladimír Havlík, PhD., doc. PhDr. Miroslav Kamenický, CSc., doc. PaedDr. Tatiana Marcinekóvá, PhD., doc. Mgr. Eva Reid, PhD., doc. Mgr. Dagmar Nemček, PhD.

Redaktori:

PaedDr. Marek BUBENÍK, Mgr. Evelýn JANEČKOVÁ, Mgr. Alexandra KOCIANOVÁ, PhD.

Organizačný výbor konferencie:

PaedDr. Marek BUBENÍK, Adriána FILIPOVÁ, Mgr. Evelýn JANEČKOVÁ, Mgr. Alexandra KOCIANOVÁ, PhD., Mgr. Romana MARTINCOVÁ, PhD., Matúš MIKULA, Sophia ROZSNYÓOVÁ, Martin RYCHLÝ

Jazyková úprava:

autori

ISBN 978-80-568-0660-9

© TRNAVSKÁ UNIVERZITA, Pdf TRNAVA, 2024

OBSAH

ÚVOD.....	7
MARTIN BRESTOVANSKÝ: REFLEKTÍVNE PROTOKOLY: NÁSTROJ PRE POSILNENIE ODBORNÉHO DIALÓGU A DIDAKTICKEJ REXLEXIE UČITEĽOV.....	8
IVETA BABJAKOVÁ: IMPLEMENTÁCIA INOVATÍVNYCH PRÍSTUPOV V OBLASTI NEFORMÁLNEHO VZDELÁVANIA SO ZRETEĽOM NA KOMUNITNÉ VZDELÁVANIE.....	21
DANIELA BAROŠOVÁ: VÝZNAM SOCIÁLNIČ SÍTÍ PRO SEBEVZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮ VÝTVARNÉ TVORBY NA UMĚLECKÝCH A PEDAGOGICKÝCH FAKULTÁCH.....	35
MAREK BUBENÍK: KOMPARÁCIA SPOLOČENSKOVEDNÉHO A ŠPECIÁLNE OBČIANSKEHO VZDELÁVANIA V KONTEXTE MAĎARSKÉHO A SLOVENSKEHO KURIKULA	40
TIMEA CLARK: SUITABILITY OF VOCABULARY IN A CHOSEN CHILDREN'S BOOK FOR YOUNG LEARNERS	57
KATARÍNA DEVEČKOVÁ: PODPORA KRITICKÉHO MYSLENIA PROSTEDNÍCTVOM LITERATÚRY NA HODINÁCH ANGLICKÉHO JAZYKA	69
ELIŠKA DORDOVÁ a JOZEF MALACH: ÚVOD DO PROBLEMATIKY DIŠTANČNÍ VÝUKY PEDAGOGICKÝCH DISCIPLÍN VE VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	82
ROBERTA DRUGOVÁ: PODMIENKY PRE ÚSPEŠNÉ VZDELÁVANIE ŽIAKOV S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA V PROSTREDÍ PRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA.....	88
VALENTYNA DVIZHONA: VPLYV DLHODOBEJ LOGOPEDICKEJ INTERVENČIE NA ÚSPEŠNOSŤ ŠTÚDIA U DETÍ S DIAGNOSTIKOVANOU VÝVINOVOU DYSFÁZIOU	95
RICHARD GRAMANICH ŠTROMAJER: „UNDERSTATEMENT“ V KONTEXTE ROZVOJA INTERKULTÚRNYCH KOMPETENCIÍ ŠTUDENTOV TRANSLATOLÓGIE	113
VERONIKA GREŠOVÁ: ALTERNATÍVNY MERACÍ SYSTÉM ULAB A JEHO VYUŽITIE PRI EXPERIMENTÁLNEJ ČINNOSTI ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL.....	127
SIMONETTA HLADKÁ: KOMPARÁCIA PERCEPČNÝCH ŠPECIFÍK ŽIAKOV STREDNÉHO STARŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU V OBLASTI TZV. VÁŽNEJ A POPULÁRNEJ HUDBY.....	134
LUCIA HLATKÁ: ÚROVEŇ POHYBOVÝCH KOMPETENCIÍ ŽIAČOK 3. ROČNÍKA NA PRIMÁRNYM STUPNI VZDELÁVANIA	138
BARBORA HODULÁKOVÁ: TRANSFORMACE MUZEÍ: EDUKAČNÍ STRATEGIE PRO PODPORU WELLBEINGU V KONTEXTE SOUČASNÝCH VÝZEV	145
ZUZANA HRABOVSKÁ: DIGITÁLNA VULNERABILITA ŽIAKOV V KONTEXTE INTRAPERSONÁLNYCH DIMENZIÍ OSOBNOSTI	154
LUCIA BARBARA NAGY IZSÓF: PREMENY KURIKULA PREDMETU DEJEPIS V MAĎARSKU PO ROKU 1989.....	163
KATARÍNA JÁNOŠKOVÁ: SKÚMANIE NÁZOROV A PRESVEDČENÍ BUDÚCICH UČITEĽOV O ARGUMENTÁCII VO VYUČOVANÍ MATEMATIKY A INFORMATIKY.....	172
REBEKA JUHÁSZOVÁ: HERITAGE IN PROSE: FOSTERING CULTURAL AND HISTORICAL-LITERARY AWARENESS THROUGH LITERATURE.....	178
KLÁRA KŘIVÁNKOVÁ: KOMPETENCE UČITELE PRIMÁRNÍ ŠKOLY V KONTEXTE SOUČASNÝCH KURIKULÁRNÍCH PROMĚN	184

PAVOL KUPKA: MEDIÁLNY KOMPOZIT V RÁMCI SKOREJ VÝUČBY CUDZIEHO JAZYKA	189
TATIANA KUTIŠ BOLLOVÁ a KRISTÍNA ŽILÍNKOVÁ: INFILTRÁCIA UMELEJ INTELIGENCIE DO VZDELÁVANIA.....	197
KATARÍNA MUZIKOVÁ: KREOVANIE VZŤAHU UČITEĽA ZÁKLADNEJ ŠKOLY S RODIČMI ZAČÍNAJÚCICH ŠKOLÁKOV.....	206
KRISTÍNA NÉMETHOVÁ: MIESTO PREDMETU DEJINY PEDAGOGIKY V PRÍPRAVE PEDAGÓGOV	216
PETER OLENIČ: APLIKÁCIA ARGUMENTAČNÉHO MAPOVANIA PRE PODPORU KRITICKÉHO MYSLENIA VO VÝUČBE	232
JITKA PATAKIOVÁ: SPIRITUÁLNI GRAMOTNOST V PREPRIMÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	239
TOMÁŠ PLANKA: VÝCHOVA K MULTIKULTURALITE A PREDCHÁDZANIE STEREOTYPIZÁCII, SEGREGÁCII A PROBLÉMOVEJ INTERKULTÚRNEJ KOMUNIKÁCII V MULTIKULTÚRNYM DIVERZITNYM PROSTREDÍ	245
MONIKA PODHORSKÁ: ŠKOLSKÉ SEBAHODNOTENIE ŽIAKOV SO ŠPECIFICKÝMI VÝVINOVÝMI PORUCHAMI UČENIA.....	255
TOMÁŠ RELL: SPOLEČENSKÝ PŘÍNOS DOBROVOLCŮ A SPISOVATELŮ BARTOŠE VLČKA A FRANTIŠKA HOREČKY	263
KATRIN SÁČKOVÁ: SOUČASNÉ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI HISTORICKY POUČENÉ INTERPRETACE NA SVK.....	269
STANISLAVA SLOVÁKOVÁ: FÓKUSOVÁ SKUPINA AKO VÝSKUMNÝ NÁSTROJ NA ZÍSKANIE DÁT Z KVALITATÍVNEHO SKÚMANIA.....	274
MICHAL SMRKOVSÝ: POSTUP OD KONKRETIZACE K INTERPRETACI JAKO FORMA TVOŘIVÉ PRÁCE S LITERÁRNÍM DÍLEM	281
TEREZA ŠIMONČIČOVÁ: PRÁCA S TEXTOM NA DRUHOM STUPNI ZÁKLADNEJ ŠKOLY AKO PROSTRIEDOK ROZVOJA METAKOGNITÍVNYCH SCHOPNOSTÍ Z POHLADU 15-ROČNÝCH ŽIAKOV.....	286
VERONIKA ŠOTTEROVÁ: ANALÝZA UČEBNÍC SLOVENSKÉHO JAZYKA PRE ŠTVRTÝ ROČNÍK PRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA Z POHLADU UPLATNENIA TVORIVÉHO PÍSANIA ŽIAKOV	296
DAŠA ŠVECOVÁ: POSTOJE ŽIAKOV S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM K HODINÁM TELESNEJ A ŠPORTOVEJ VÝCHOVY	309
NIKOLA TESLUKOVÁ: O POTENCIÁLNEJ SYNERGII PRÍRODOVEDNEJ GRAMOTNOSTI A POZNÁVACIEHO ZÁUJMU ŽIAKOV.....	316
JANA ZEMAN: ANALÝZA MOŽNOSTÍ POMOCI RODINÁM UTEČENCŮV S DEŤMI SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM V OBLASTI RANEJ STAROSTLIVOSTI NA SLOVENSKU	326

DIGITÁLNA VULNERABILITA ŽIAKOV V KONTEXTE INTRAPERSONÁLNYCH DIMENZÍ OSOBNOSTI

Zuzana Hrabovská

Abstrakt

Z profylaktického hľadiska sa javí ako nevyhnutná komplexná identifikácia kľúčových prediktorov ohrozenia vo virtuálnom priestore. Intrapersonálne zručnosti žiakov (sebahodnotenie, sebaregulácia, stratégie zvládania záťaže a pod.) sa javia ako dôležité protektívne faktory, ktorých rozvíjanie v intenciách preventívno-výchovného pôsobenia môže výrazným spôsobom prispieť k eliminácii digitálnej vulnerability detí a mládeže. Cieľom dizertačnej práce bude na základe empirického výskumu overiť vzájomnú súvislosť medzi úrovňou intrapersonálnych zručností a digitálnou zraniteľnosťou žiakov. Cieľom bude taktiež analýza rozvíjania intrapersonálnych protektívnych faktorov v intenciách preventívnych stratégií škôl. Dizertačná práca bude mať zmiešaný výskumný dizajn za využitia viacerých meracích nástrojov.

ÚVOD

Digitalizácia a internet vniesli do našich životov rýchlosť, jednoduchosť, dostupnosť informácií, ale rovnako sa stali aj využívanými prostriedkami komunikácie, zábavy a oddychu. Zmeny, ktoré digitalizácia prináša, reflektuje aj edukácia v nových digitálnych kompetenciách, zručnostiach žiakov, ktorých realizácia a rozvíjanie je súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. Avšak súbežne s vyššie uvedeným zisťujeme, že dnešné deti a mládež aktívne rozvíjajú a čoraz častejšie preferujú aj inú schopnosť - zručnosť, a to virtuálnu socializáciu. Virtuálny priestor, ktorý deti a mládež stále viac a viac priťahuje, však nie je vždy bezpečným miestom pre ich zdravý, duševný a sociálny vývin. Čoraz častejšie vyskytujúce sa online rizikové správanie detí a mládeže predstavuje v súčasnosti závažný problém, ktorý sa prejavuje v excesívnom využívaní internetu, kyberšikanovaní, v online rizikovom sexuálnom správaní a mnohých iných negatívnych prejavoch. Osobnostné premenné ako sebahodnotenie, sebakontrola a stratégie zvládania záťaže sa javia ako protektívne faktory pri virtuálnom ohrození a zároveň vo výchovno-vzdelávacom procese predstavujú zručnosti žiakov, na ktoré je v intenciách výchovy, vzdelávania a prevencie potenciálne, účinne a kompetentne pôsobiť. Z vyššie uvedeného, si dovoľíme položiť otázku, či existuje možný súvis medzi vybranými druhmi online rizikového správania (excesívne používanie internetu, kyberšikanovanie, online rizikové sexuálne správanie) a intrapersonálnymi faktormi osobnosti (sebahodnotenie, sebakontrola, stratégie zvládania záťaže) a aká je intencia v preventívno-výchovnom rozvíjaní intrapersonálnych zručností žiakov na školách. V tejto súvislosti považujeme za potrebné priblížiť teoreticko-empirické poznanie spomenutých entít a súvislostí.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Vybrané druhy online rizikového správania

V intenciách vedecko-empirického výskumu je v súčasnosti venovaná pozornosť najmä nasledovným druhom online rizikového správania. Excesívne používanie internetu: (Blinka, 2015; Dulovics, 2020, 2023; Kuss et al., 2013; Northrup et al., 2015; Whang & Chang, 2004).

Kyberšikanovanie: (Domonkos, 2014; Hollá, 2017; Willard, 2007). Online rizikové sexuálne správanie: (Jaishankar, 2009; Wolak & Finkelhor, 2011).

Excesívne používanie internetu sa v súčasnosti dostáva do popredia záujmu a zvýšenej pozornosti odbornej verejnosti ako primárny spúšťač všetkých online ohrození detí a mládeže. I keď je daný termín prevažne spájaný s množstvom času strávenom na internete, nevyhnutne to nemusí byť jediný znak, ktorý súvisí s možnými problémami – rizikami používania internetu u detí a mládeže. Termín „excessive“ v uvedenej problematike súvisí nielen so zvýšenou pravdepodobnosťou online ohrozenia, ale zároveň indikuje vzorce používania internetu ako opakovateľnosť – cyklickosť, kompulzivnosť a nekontrolovateľnosť (Smahel et al., 2012).

Kyberšikanovanie Hollá (2016, s. 15) charakterizuje ako „agresívne správanie, ktoré zahŕňa sužovanie, ohrozovanie, prenasledovanie, ponižovanie a iné negatívne správanie dieťaťa alebo dospievajúceho voči obeti alebo obetiam, a to prostredníctvom opakovaných útokov cez počítač, mobil a iné elektronické zariadenia, ktorých obsah spôsobuje emocionálnu ujmu“. Hollá (2016) dodáva, že anonymita, pseudonymita, deindividualizácia, inhibícia a strata kontroly sú charakteristické faktory pre kyberprostredie, pričom sú úzko späté s agresiou.

Pojem online rizikové sexuálne správanie je v odbornej literatúre označovaný aj ako sexting. Hínduja & Patchin (2022, s. 2) definujú sexting ako „odosielanie alebo prijímanie sexuálne explicitných alebo sexuálne sugestívnych obrázkov alebo videí cez mobilný telefón. Na nárast sextingu u dospievajúcich a s ním spojených negatívnych javov upozorňuje aj výskum realizovaný Hollou (2016), ktorého výsledky poukazujú na nárast sextingu práve vo veku 12 – 17 rokov. Na druhej strane, pri kyberšikanovaní zapájanie sa do jednotlivých foriem klesá so vzrastajúcim vekom. Uvedené však netreba podceňovať, nakoľko kyberšikanovanie a sexting sa neuskutočňujú vo virtuálnom vákuu, ale často-krát reflektujú podnety a udalosti z vonkajšieho sveta na vzájomné vzťahy.

Vyššie spomenuté druhy online rizikového správania môžu negatívne ovplyvniť viaceré aspekty života dospievajúcich. Napríklad pri excesívnom používaní internetu Smahel et al. (2012) upozorňujú na nasledovné riziká: negatívny dopad na zdravie a fyzickú kondíciu, zhoršenie školských výsledkov, nezáujem o koníčky, zvýšené napätie v sociálnych interakciách, ale i psychické problémy ako úzkosť, depresiu a nízke sebahodnotenie. Hollá (2017) uvedené dopĺňa o riziká kyberšikanovania a sextingu, ktoré môžu okrem iného spôsobiť veľký emocionálny stres, traumy, psychickú nepohodu, úzkosť, frustráciu, pocit neriešiteľnej situácie, stratu sebavedomia a sebaúcty.

Sebahodnotenie

Vo vymedzení pojmu sebahodnotenie existujú značné rozpory, pričom niektorí autori ho považujú za ekvivalent sebapojatia. Suchá a Dolejš (2016, s. 10) v zhode s (Blatným a Plhákovou, 2003; Mackem, 2008) považujú výraz sebapojatie za pojem nadradený k sebahodnoteniu, ktorého anglickým prekladom je termín „self concept“. Pod sebapojatie môžeme rozumieť „súhrn predstáv a hodnotiacich súdov, ktoré človek o sebe prechováva“. V rámci sebapojatia vymedzujeme zložku kognitívnu, ktorá súvisí s obsahom sebapojatia a jeho štruktúry, konatívnu, ktorá má súvis s motiváciou a sebareguláciou. Poslednou zložkou je afektívno - emocionálna, ktorá vystihuje emocionálny vzťah k sebe, k sebahodnoteniu. Súvisom medzi globálnym sebahodnotením, agresiou, antisociálnym správaním a delikvenciou u detí a dospievajúcej mládeže sa venoval výskum Donnellan et al. (2005), ktorý odkryl významný súvis medzi vyššie spomenutými premennými. Výsledky z daného výskumu indikujú, že jednotlivci s nízkym sebahodnotením v 11 roku mali v 13 roku vyššiu tendenciu k agresívnemu správaniu. Výskumná štúdia Teng et al. (2015) demonštruje vzťah nízkeho sebahodnotenia a agresivity. Naopak Dolejš et al. (2014) v českom prostredí nezaznamenali

vzťah medzi nízkym sebahodnotením a jednotlivými komponentmi agresivity (fyzická, verbálna agresia, hostilita, hnev). Zaujímavé výsledky prezentuje výskum Diamantopoulou et al. (2008), v ktorom sa ukázalo, že agresia je spojená tak s nízkym, ako aj s prehnane vysokým sebahodnotením. Súvisom medzi skúsenosťou adolescentov s kyberšikanovaním a ich úrovňou sebahodnotenia sa venoval aj výskum Hinduja & Patchin (2010), ktorý zistil, že obeť ako aj aktéri kyberšikanovania dosahovali nižšiu úroveň sebahodnotenia. Nasledovné zahraničné štúdie (Houck et al., 2014; Jonson et al., 2015; Rial et al., 2018; Wachs et al., 2017; Ybarra & Mitchell, 2014) skúmali súvis sextingu a sebahodnotenia na respondentoch od 13 do 19 rokov. Výsledky indikujú daný súvis a zároveň prezentujú, že u adolescentov s nižším sebahodnotením existovala vyššia pravdepodobnosť sextingu a nižšia emočná self-efficacy. Naopak, výskum Hudson & Fetro (2015) nezistil štatistickú významnosť medzi nižším a vyšším sebahodnotením a sextingom.

Sebakontrola a sebaregulácia

Tangney et al. (2004, s. 275) sformulovali definíciu sebakontroly nasledovne: „sebakontrola sa chápe ako schopnosť jednotlivca prekonať alebo utlmiť nevhodné behaviorálne tendencie a odstúpiť od ich realizácie“. Takto vnímaná sebakontrola síce akcentuje kontrolu správania, ale zároveň je súvzťažná aj s kognitívnym a emocionálnym aspektom osobnosti. Gentile, Choo et al. (2011) zistili, že osoby s väčšou impulzivitou, nízkou empatiou, s malou schopnosťou regulovať svoje emócie a s nízkymi sociálnymi kompetenciami mali vyššiu pravdepodobnosť stať sa problémovými hráčmi. Uvedení autori prikladajú sebaregulácii a sebakontrolu osobitý význam v súvislosti s rizikovým správaním na internete, a to najmä, ak sa zamýšľame nad pozadím a podstatou „internetovej závislosti“ ako patológie. Autori vyjadrujú presvedčenie, že ak by bola určitá forma internetovej závislosti, napríklad závislosť na videohrách, klasifikovaná ako porucha, s vysokou pravdepodobnosťou by bola označená ako porucha kontroly impulzov. Podobné zistenia zaznamenal aj výskum La Rose et al. (2003), ktorý potvrdil, že nedostatočná sebaregulácia pozitívne a výrazne súvisela s používaním internetu. Cieľom štúdie Blachnio & Przepiorka (2015) bolo preskúmať, či nedostatočné zdroje sebakontroly a sebaregulácie používateľov Facebooku súviseli so závislosťou od Facebooku. Výsledky demonštrujú, že tí používatelia, ktorí sú schopní odolať pokušeniu alebo impulzu, sú viac sebadisciplinovaní, nesústredia sa na negatívne emócie a zároveň majú nižšiu pravdepodobnosť, že sa u nich vyvinie závislosť na Facebooku.

Stratégie zvládania záťaž

Autori Lazarus & Folkman (1984, s. 141) vymedzujú zvládanie alebo coping ako „myšlienky a formy správania, ktoré ľudia používajú na zvládanie vnútorných alebo vonkajších požiadaviek, situácií, ktoré sú jednotlivcami vyhodnotené ako stresujúce“. Výsledky výskumov (Halachovej & Žiakovej, 2016; Völlink et al., 2013) demonštrujú, že obeť kyberšikanovania dosahovali štatisticky vysoko významné rozdiely tak v pozitívnych, ako v negatívnych typoch stratégií oproti jednotlivcom, ktorí neboli obeťami. Kyberšikanovaní dosahovali výrazne nižšie skóre v pozitívnych a vyššie skóre v negatívnych stratégiách zvládania záťažových situácií. Vo vybranej stratégii *potreba sociálnej opory* dosahovali očakávané obeť kyberšikanovania významne nižšie skóre než ne-kyberšikanovaní jednotlivci. Štúdia realizovaná Estévez et al. (2023) poukazuje, že adolescenti, ktorí boli obeťami kyberšikanovania používali maladaptívne stratégie zvládania záťaž s vyššou emočnou disreguláciou. V súčasnosti existuje pomerne menej štúdií, ktoré skúmajú súvis stratégie zvládania záťaž medzi páchatelmi kyberšikanovania. Tejto problematike sa venujú napríklad štúdie (Erbicer et al., 2023; Machacková et al., 2013; McLoughlin, 2019).

Prevenca online rizikového správania

Na Slovensku je prevencia rizikového správania na základných a stredných školách realizovaná prostredníctvom pedagogických zamestnancov (koordinátor vo výchove a vzdelávaní, učitelia) a odborných zamestnancov (sociálny pedagóg, školský psychológ a.i.). V školách je pre oblasť prevencie online rizikového správania kompetentný najmä sociálny pedagóg. Niklová (2019) vysvetľuje, že v primárnej prevencii ide predovšetkým o poskytovanie základných informácií žiakom ohľadom bezpečného používania internetu, dôležitosť dodržiavania pravidiel slušného správania vo virtuálnej komunikácii, oboznámenie s možnými negatívnymi následkami protispoločenského konania vo virtuálnom priestore a v neposlednom rade informovať žiakov ako predchádzať rôznym formám rizikového správania. Niklová (2019) ďalej dopĺňa, že sekundárna prevencia v školách je zameraná na žiakov (aktérov, obeť) s predpokladom alebo vznikom rizikového správania. S účinnosťou od 1. septembra 2023 MŠVVaŠ Slovenskej republiky schválilo *Obsahové štandardy odborných činností v zariadeniach poradenstva a prevencie a v prostredí škôl*. V dokumente *Odborná činnosť prevencia rizikového správania*, ktorý zahŕňa okrem iného i obsahový štandard pre prevenciu problematického používania digitálnych technológií, sociálnych sietí a videohier, sa zdôrazňuje okrem vedomostí a poznatkov i opodstatnenosť rozvoja zručností a kompetencií žiakov v preventívno-výchovnom pôsobení. Zameranie sa na rozvíjanie nasledovných zručností ako sú: schopnosť sebaregulácie, schopnosť riešenia problémov, schopnosť rozhodovania sa, schopnosť zvládania stresu, schopnosť zvládania emócií, schopnosť predvídania následkov svojho správania, schopnosť odmietania nevyžiadanych interakcií na sociálnych sieťach a mnohé iné, pomáhajú deťom a dospelujúcim samostatne a primerane svojmu veku reagovať na spektrum problémov spojených s používaním digitálnych technológií (Tichý et al., 2023).

METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ

Výskumný problém

Existuje možný súvis medzi vybranou digitálnou vulnerabilitou žiakov a intrapersonálnymi faktormi osobnosti (sebahodnotenie, sebakontrola, stratégie zvládania záťaž) a aká je intencia vo výchovno-preventívnom rozvíjaní intrapersonálnych zručností žiakov na školách?

Výskumný cieľ

Vychádzajúc z teoreticko-empirického poznania bude našim cieľom empiricky overiť vzájomnú súvislosť medzi úrovňou intrapersonálnych premien (sebahodnotenie, sebakontrola, stratégie zvládania záťaž) a vybranými formami digitálnej vulnerability žiakov (excesívne používanie internetu, kyberšikanovanie, online rizikové sexuálne správanie). Ďalej bude našim cieľom empiricky overiť implementáciu aktivít zameraných na rozvíjanie intrapersonálnych, protektívnych zručností žiakov v intenciách výchovno-preventívnych stratégií škôl.

Výskumné otázky a hypotézy

VO1: Aký je výskyt aktivít a preventívnych programov zameraných na prevenciu online rizikového správania žiakov v preventívnych plánoch škôl.

VO2: Ako sa pedagogickým a odborným zamestnancom darí implementovať a rozvíjať protektívne zručností (sebahodnotenie, sebakontrolu, stratégie zvládania záťaž) žiakov vo výchovnom a preventívnom procese.

VO3: Ako pedagogickí a odborní zamestnanci vnímajú realizovanie procesu rozvoja intrapersonálnych, protektívnych zručností žiakov.

H1: Predpokladáme, že žiaci - excesívni používatelia internetu budú častejšie využívať negatívne stratégie zvládania záťaže ako žiaci ne - excesívni používatelia internetu.

H2: Predpokladáme, že kyberšikanovaní žiaci budú častejšie využívať negatívne stratégie zvládania záťaže ako ne - kyberšikanovaní žiaci.

H3: Predpokladáme, že u žiakov - excesívnych používateľov internetu bude subjektívne vnímanie sebakontroly nižšie ako u žiakov ne - excesívnych používateľov internetu.

H4: Predpokladáme, že žiaci so subjektívne vnímaným nižším sebahodnotením budú častejšie aktívni v online sexuálnom rizikovom správaní ako žiaci so subjektívne vnímaným vyšším sebahodnotením.

H5: Predpokladáme, že žiaci so subjektívne vnímaným nižším sebahodnotením budú častejšie kyberagresormi ako žiaci so subjektívne vnímaným vyšším sebahodnotením.

H6: Predpokladáme, že dievčatá budú skórovať vyššie v online rizikovom sexuálnom správaní ako chlapci.

Výskumný súbor

Výskumný súbor bude pozostávať zo žiakov druhého stupňa základných škôl, žiakov stredných škôl a pedagogických a odborných zamestnancov. Našou intenciou bude dosiahnuť reprezentatívny súbor, ktorý bude zahŕňať všetky kraje v SR.

Charakteristika výskumného nástroja

- Na meranie excesívneho používania internetu použijeme dotazník *Compulsive Internet Use Scale* (CIUS), Meerkee et al. (2009). Uvedený nástroj bude využitý na identifikáciu excesívnych používateľov internetu.
- Na meranie kyberšikanovania a sextingu použijeme dotazník *Cyberbullying and Online Aggression* od autorov Hinduja, Patchin (2010), ktorý na slovenské podmienky modifikovala Hollá (2016) pod názvom *Kyberšikana a kyberagresia*.
- Na meranie exekutívnych funkcií použijeme *Executive Skills Questionnaire* od autorov Guare, Dawson, Guare (2012), ktorý na slovenské podmienky modifikoval Čerešník (2018) pod názvom *Dotazník exekutívnych funkcií (DEF)*.
- Na meranie stratégií zvládania záťaže použijeme *Children's Coping Strategies Checklist* (CCSC), Ayers et al. (1996).
- Na meranie globálneho sebahodnotenia použijeme Rosenberg's Self-esteem Scale, Rosenberg (1965), ktorú na slovenské podmienky modifikovali Halama, Bieščad (2006) pod názvom *Rosenbergova škála sebahodnotenia*.
- Na zistenie výskytu aktivít a preventívnych programov zameraných na prevenciu online rizikového správania žiakov zrealizujeme obsahovú analýzu preventívnych plánov škôl.
- Na zistenie implementácie aktivít vo výchovno-preventívnom procese zameraných na rozvoj intrapersonálnych zručností žiakov, zrealizujeme pološtrukturované rozhovory s pedagogickými a odbornými zamestnancami škôl.

Spôsob spracovania údajov

Na spracovanie a analýzu kvantitatívnych dát použijeme deskriptívne štatistické metódy: percentá, minimálne a maximálne hodnoty, modus, medián, smerodajné odchýlky,

kontingenčné tabuľky, grafy. Vzťahy medzi jednotlivými premennými budú preverované prostredníctvom korelačnej analýzy. Analýza získaných dát bude spracovaná i v rovine štatistickej inferencie a vecnej signifikancie. Získané dáta budú analyzované v programe Excel, SPSS. Na spracovanie a analýzu kvalitatívnych dát použijeme nasledovné metódy: doslovnú transkripciu, otvorené, axiálne a selektívne kódovanie, vzťahy medzi kategóriami, grafické a kontingenčné zobrazovanie. Hypotézy budú testované prostredníctvom parametrických, respektíve neparametrických štatistických metód v programe SPSS.

ZÁVER

Digitálna vulnerabilita detí a mládeže prejavujúca sa v rôznych formách online rizikového správania predstavuje v súčasnosti vysoko naliehavý problém. Intrapersonálne premenné osobnosti sa javia ako možné rizikové alebo protektívne faktory v súvislosti s online rizikovým správaním. Súvisom medzi sebahodnotením, sebakontrolou, stratégiami zvládania záťaže a online rizikovým správaním sa venujú prevažne zahraničné štúdie, ktorých výsledky demonštrujú možný súvis. Predpokladáme, že nami navrhovaný a zrealizovaný výskum prispeje k rozšíreniu vedeckého poznania uvedenej problematiky v našich sociálno-kultúrnych podmienkach a zároveň napomôže k účinnejšej prevencii online rizikového správania detí a mládeže.

PodĎakovanie

Príspevok je výstupom projektu KEGA č. 024UMB-4/2022 pod názvom *Prevenčia online rizikového správania*.

Literatúra

- BLACHNIO, A., & PRZEPIORKA, A. 2016. Dysfunction of self-regulation and self-control in Facebook addiction. *Psychiatrist*. Q. 87, 493–500. <https://doi.org/10.1007/s11126-015-9403-1>
- BLINKA, L., ŠKAŘUPOVÁ, K., ŠEVČÍKOVÁ, A., LICEHAMMEROVÁ, Š., VONDRÁČKOVÁ, P. 2015. *Online závislosti*. Praha: Grada, 200 s. ISBN 978-80-247-5311-9
- BLATNÝ, M., & PLHÁKOÁ, A. 2003. *Moderní teorie temperamentu, inteligence, sebepojetí*. Brno: MU v Brne, 145 s. ISBN 80-86620-05-0
- DIAMANTOPOULOU, S., RYDELL, A., & HENRICSSON, L. 2008. Can both low and high self-esteem be related to aggression in children? *Social Development*, 17(3), 682–698. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00444.x>
- DOLEJŠ, M., SKOPAL, O., SUCHÁ, J., ČAKIRPALOGLU, P., & VAVRYSOVÁ, L. 2014. *Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů*. Univerzita Palackého v Olomouci. 153 s. ISBN 978-80-244-4181-8
- DOMONKOS, K. 2014. Cyberbullying: Zaklatás elektronikus eszközök használatával. In *Alkamazott pszichologia*, 14(1), 59 – 70 https://www.researchgate.net/publication/275038397_Az_online_zaklatas_mediareprezentacioja
- DONNELLAN, M. B., TRZESNIEWSKI, K. H., ROBINS, R. W., MOFFITT, T. E., & CASPI, A. C. 2005. Low self-esteem is related to aggression, antisocial behavior, and delinquency. *Psychological Science*, 16(4), 328-335. <https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.01535.x>

- DULOVICS, M. 2020. Online rizikové správanie u detí a mládeže. *Direktor.sk*. 16. mája. <https://www.direktor.sk/sk/riadenie-skoly/online-rizikove-spravanie-u-deti-a-mladeze.zs-1451.html>
- DULOVICS, M., NIKLOVÁ, M., & ZOŠÁKOVÁ, K. 2023. Digitálna vulnerabilita detí a mládeže. Banská Bystrica: Belianum, 147 s. ISBN 978-80-557-2078-4
- ESTÉVEZ, A., MACÍA, L., GONZÁLEZ, L. H., MOMENĚ, J., JAUREGUI, P., ETXABURU, N., GRANERO, R., ARANDA, F. F., BACH, M. G., ALCARAZ, V. C., MUNGUÍA, L., BAENAS, I., MORENO, M. T., MALTAS, M. B., MENDOZA, V. E., MURCIA, J. S. 2023. Cyberbullying and gambling disorder: Associations with emotion regulation and coping strategies. *Journal of Gambling Studies*, 39, 1399-1416. <https://doi.org/10.1007/s10899-022-10160-4>
- ERBICER, S. E., TOPRAK, E., & METIN, A. 2023. Cyberbullying among adolescents in Turkey: the relationship between coping strategies and cyberbullying perpetration. *Child and Adolescent Mental Health* 28(1), 67-75. <https://doi.org/10.1111/camh.12622>
- GENTILE, D. A. CHOO, H., LIAU, A., SIM, T., LI, D., FUNG, D., & KHOO, A. 2011. Pathological video game use among youths. A two-year longitudinal study. *Pediatrics*, 127(2), 319–329. <https://doi.org/10.1542/peds.2010-1353>
- HALACHOVÁ, M., & ŽIAKOVÁ, E. 2016. Zvládanie záťažových situácií v kontexte kyberšikanovania. In *Podoby vnútorných a vonkajších faktorov zvládania záťaže z pohľadu teórie i praxe sociálnej práce*. Zborník príspevkov zo 4. ročníka Košických dní sociálnej práce (s. 111 – 117). UPJŠ v Košiciach. ISBN 978-80-8152-405-9
- HINDUJA, S., & PATCHIN, J. W. 2010. Cyberbullying and self-esteem. *Journal of School Health*, 80(12), 614-621. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2010.00548.x>
- HINDUJA, S., & PATCHIN, J. W. 2022. Teem sexting: A brief guide for parents and educators. In *Cyberbullying Research Center*, 10 p. <https://cyberbullying.org/sexting-research-summary-2022.pdf>
- HOLLÁ, K. 2016. Sexting a kyberšikana. Bratislava: IRIS, 166 s. ISBN 978-80-8153-061-6
- HOLLA, K. 2017. Detekcia kyberagresie – kyberšikanovania a sextingu. Nitra: PF UFK v Nitre, 113 s. ISBN 978-80-558-1205-2
- HOUCK, C. D., BARKER, D., RIZZO, C., HANCOCK, E., NORTON, A., & BROWN, L. K. 2014. Sexting and sexual behavior in at-risk adolescents. *Pediatrics*, 133(2), 276-282. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-1157>
- HUDSON, H. K., & FETRO, J. V. 2015. Sextual activity: predictors of sexting behaviors and intentions to sext among selected undergraduate students. *Computers in Human Behavior*, 49, 615-622. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.048>
- JAISHANKAR, J. 2009. Sexting: A new form of victimless crime? *Journal of Cyber Criminology*, 3(1), 21-25. <https://www.cybercrimejournal.com/pdf/editorialijccjan2009.pdf>
- JONSSON, L. S., BLADH, M., PRIEBE, G., & SVEDIN, C. G. 2015. Online sexual behaviors among Swedish youth: associations to background factors, behaviors and abuse. *Psychiatry*, 24(10), 1245-1260. <https://doi.org/10.1007/s00787-015-0673-9>
- LAROSE, R., EASTIN, S. M., & LIN, A. C. 2003. Unregulated internet usage: Addiction, habit, or deficient self-regulation? *Media Psychology*, 5(3), 225-253. https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0503_01
- LAZARUS, R. S., & FOLKMAN, S. 1984. Stres, appraisal and coping. New York: Springer, 456 s. ISBN 0826141919

- KUSS, D. J., GRIFFITHS, M. D., BINDER, J. F. 2013. Internet addiction in adolescents: Prevalence and risk factors. *Computer in Human Behavior*, 29(3), 959-966. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.12.024>
- MACEK, P. 2008. Sebasystém, vzťah k vlastnému Já. In *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 89 – 107. ISBN 978-80-247-1428-8
- MACHACKOVA, H., CERNA, A., SEVCIKOVA, A., DEDKOVA, L., & DANEBACK, K. 2013. Effectiveness of coping strategies for victims of cyberbullying. *Cyberpsychology*, 7, 1-12. <https://doi.org/10.5817/CP2013-3-5>
- MCLOUGHLIN, L. T. 2019. Understanding and measuring coping with cyberbullying in adolescents: Explanatory factor analysis of the brief coping orientation to problem experienced inventory, *Current Psychology*, 40, 4300-4310 <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00378-8>
- NORTHRUP, J. C., LAPIERRE, C., KIRK, J., & RAE, C. 2015. Internet process addiction test screening for internet facilitated process addictions. *Behavioral sciences*, 5(3). 341-352. <https://doi.org/10.3390/bs5030341>
- NIKLOVÁ, M. 2019. Prevencia online rizikového správania zo strany sociálneho pedagóga a pedagogických zamestnancov v krajinách V4. *Edukácia*, r. 3, č. 1, s. 134 – 141. <https://www.upjs.sk/public/media/20805/Niklova.pdf>
- RIAL, A., GOLPE, S., SORNA, M., BRAÑA, T., & GÓMEZ, P. 2018. Minors and problematic internet use: Evidence for better prevention. *Computers in Human Behavior*, 87, 140-145. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.05.030>
- SMAHEL, D., HELSPER, E., GREEN, L., KALMUS, V., BLINKA, L., & ÓLAFSSON, K. 2012. Excessive internet use among European children. EU Kids Online. *The London School of Economics & Political Science*. pp. 9. https://www.researchgate.net/publication/261316716_Excessive_internet_use_among_Europe_an_children
- SUCHÁ, J., & DOLEJŠ, M. 2016. Agresivita, depresivita, sebahodnocení a impulzivita u Českých adolescentů. Olomouc: UP v Olomouci, 96 s. ISBN 978-80-244-5044-5
- TANGNEY, P. J., BAUMEISTER, F. J., & BOONE, L. A. 2004. High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2), 272–322. <https://doi.org/10.1111/j.0022-3506.2004.00263.x>
- TENG, Z., LIU, Y., & GUO, C. 2015. A meta-analysis of the relationship between self-esteem and aggression among Chinese students. *Aggression and Violent Behavior*, 21, 45–54. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.01.005>
- TICHÝ, Ľ., VOJTOVÁ, Z., BOŽÍK, M., & KŘÍŽ, T. 2023. Odborná činnosť prevencia rizikového správania. MŠVVaŠ SR. [27187.pdf \(minedu.sk\)](https://www.minedu.sk/27187.pdf)
- VOLLINK, T., BOLMAN, W. A. C., DEHUTE, F., & JACOBS, L. C. N. 2013. Coping with cyberbullying: Differences between victims, bully victims and children not involved in bullying. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23, 7-24. <https://doi.org/10.1002/casp.2142>
- WACHS, S., WRIGHT, M. F., & WOLF, K. D. 2017. Psychological correlates of teen sexting in three countries - direct and indirect associations between self-control, self-esteem, and sexting. *International Journal of Developmental Science*, 11(3), 109-120. <https://doi.org/10.3233/DEV-160212>

WHANG, L., & CHANG, G. 2004. Lifestyles of virtual world residents: Living in the on-line game "Lineage". *Cyberpsychology & Behavior*, 7(5), 592-600. <https://doi.org/10.1089/1094931042403091>

WILLARD, N. E. 2007. Cyberbullyin and cabetrheats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Champaign, IL, US: Research Press. 320 s. ISBN 9780878225378

WOLAK, J., & FINKELHOR, D. 2011. Crimes against children. sexting: A typology. Durham, 11 p. <https://scholars.unh.edu/ccrc/48/>

YBARRA, M. L., & MITCHELL, K. J. 2014. "Sexting" and its relation to sexual activity and sexual risk behavior in a national survey of adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 55(6), 757–764. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.07.012>

Autor

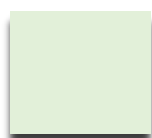
Mgr. Zuzana Hrabovská

Katedra pedagogiky a andragogiky

Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela

Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica

zhrabovska@umb.sk

JUVENILIA PAEDAGOGICA

2024

Aktuálne teoretické a výskumné otázky pedagogiky
v konceptoch dizertačných prác doktorandov

ISBN 978-80-568-0660-9

© TRNAVSKÁ UNIVERZITA, PdF TRNAVA, 2024